

Network of Local Authority
Observatories on Active Inclusion

Social Ekonomi i Stockholms stad

1. Inledning: Policy för social inkludering på lokal nivå

Stockholms stad

Stockholms stad har 820 000 invånare. Fyra procent av befolkningen i staden erhåller ekonomiskt bistånd och hälften av bidragstagarna har arbetslöshet som skäl. Den andra hälften har även andra problem, som till exempel missbruk vilket hindrar dem från att arbeta för tillfället. Arbetslösheten år 2009 för 16-64 år var 3,4 procent (3,2 procent bland kvinnor och 3,6 procent bland män). Mer än en femtedel (22%) av de utrikesfödda var arbetslösa under 2009. En hög andel sjukskrivna i landet är en fråga som diskuterats politiskt och i samhällsdebatten under de senaste åren i Sverige. Regelverket kring sjukskrivning har förändrats i syfte att minska kostnaderna för sjukersättningar och hjälpa människor tillbaka till arbetsmarknaden. Nästan sju procent av befolkningen i Stockholm fick sjukersättning år 2008.

Det råder stora skillnader mellan olika delar av staden. I till exempel Rinkeby, var sysselsättningsgraden år 2007: 47 procent medan 77 procent av befolkningen i staden totalt sett arbetade. Även om Stockholm har de bästa möjligheterna på arbetsmarknaden (lägsta arbetslösheten) i landet, är det fortfarande långt kvar tills alla är inkluderade på arbetsmarknaden och i samhället.

Organisation/policy för social inkludering

Nationell nivå

Tre statliga myndigheter är ansvariga för inkluderingspolicy i Sverige: Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och Socialstyrelsen. Det övergripande målet för Arbetsförmedlingen är att förbättra arbetsmarknadens funktion genom att:

- effektivt sammanföra dem som söker arbete med dem som söker arbetskraft
- prioritera dem som befinner sig långt från arbetsmarknaden
- bidra till att stadigvarande öka sysselsättningen på lång sikt

Försäkringskassan är ansvarig för en stor del av de offentliga trygghetssystemen: utredning, beslut och utbetalning av bidrag och ersättningar i socialförsäkringen. Det innefattar försäkringar och bidrag till barnfamiljer och sjuka eller personer med funktionsnedsättning. När det gäller sjukskrivna har myndigheten ett bredare uppdrag av att samordna resurser för återrehabilitering till arbetsmarknaden. Det kräver samordning mellan individ, arbetsgivare, läkare och Arbetsförmedling. Målet är att skapa en rehabiliteringskedja som leder tillbaka till arbete.

Socialstyrelsen utför utvärderingar, bidrar med styrning och tillsyn av insatser och service för social inkludering. Myndigheten formulerar också riktlinjer inom området.

Lokal nivå:

Socialtjänst- och Arbetsmarknadsförvaltningen har en övergripande avdelning i staden "Avdelningen för stadsövergripande sociala frågor". Tre andra avdelningar arbetar mer specifikt med frågor som gränsar till social inkludering:

- Socialtjänstavdelning för dygnetrunts verksamhet
- Socialtjänst för öppen verksamhet
- Arbetsmarknadsavdelning

Alla dessa avdelningar arbetar med strategier och service som relaterar till inkluderingspolicy. Servicen utförs i stadsdelsnämnderna av staden själv eller genom privata utförare och ideella organisationer. Trenden på senare tid är att kunna erbjuda en mångfald av utförare för en mer integrerad och individanpassad service. I viss mån har privata utförare och ideella organisationer tagit över tjänster som ursprungligen utfördes av staden. Trenden med en mångfald av utförare är speciellt stark i Stockholm och några andra kommuner, men inte ett faktum för hela landet.

Huvudsakliga prioriteringar

För tillfället finns det i Stockholms stad framförallt tre prioriterade områden i samma anda som EU:s aktiva inkluderingsstrategi:

1. **Jobbtorg:** kommunala arbetsmarknadsinsatser i ett jobbcenter med integrerad, individanpassad service av olika utförare. Jobbtorg är en omfattande satsning i staden för att förbättra inkluderingen av utsatta grupper på arbetsmarknaden.
2. **Järvalyftet:** ett program för att gynna den lokala utvecklingen i ett segregerat område med syfte att minska stora socioekonomiska skillnader mellan stadsdelar.¹
3. **Bekämpa hemlöshet:** omkring 3 000 människor lever i hemlöshet i Stockholm. 700 av dem är kvinnor. Det finns en "tak över huvudet garanti" för att möta upp en akut situation med härbärge. I övrigt arbetar staden utifrån modellen med boendetrappa. Nyligen inleddes ett litet försök av "Bostad först" (20 klienter). Idén är att pröva "Bostad först-modellen" och att arbeta mer integrerat med boende och sysselsättning. Om försöket fungerar väl kan en utökning bli aktuell.

Varför social ekonomi?

Under senare tid har arbetsmarknaden förändrats och kraven som ställs blivit betydligt högre. Vissa grupper har därmed svårt att etablera sig på arbetsmarknaden. För dessa grupper kan det finnas ett behov av en brygga till den reguljära arbetsmarknaden. Sociala ekonomin har förutsättning att i bland annat dessa fall spela en viktig roll. Handläggare och coacher inom Jobbtorg upplever ibland att deras klienter tränas och förbereds till deras maximala nivå, men att de trots det inte accepteras på arbetsmarknaden. En del klienter fastnar därför i insats efter insats.

Den statliga myndigheten Arbetsförmedlingen har uttryckt ett generellt intresse inför arbetsintegrerande sociala företag (företag som driver näringsverksamhet med övergripande ändamål att integrera människor som har stora svårigheter att få och/eller behålla ett arbete, skapar delaktighet för medarbetarna genom ägande, avtal eller på annat väl dokumenterat sätt, i huvudsak återinvesterar sina vinster, är organisatoriskt fristående från offentlig verksamhet²) eftersom man ser möjligheter att köpa platser för arbetsträning inom denna sektor. Det kan handla om caféer, second handbutiker, städföretag etc. som drivs som sociala företag. I och med nyligen genomförda förändringar i socialförsäkringen med syfte att sänka sjukersättningsnivåerna är Arbetsförmedlingen ansvarig för personers återetablering på arbetsmarknaden. Myndigheten är därmed i behov av fler flexibla arbetsträningssättningar och då kan sociala företag vara ett alternativ.³

¹www.eurocities.eu/Minisites/NLAO_subsites/Stockholm/index.php?option=com_content&view=article&id=61&Itemid=54&lang=en

² www.sofisam.se

³ Bertil Lidfeldt: Arbetsförmedlingen, <http://www.sofisam.se/?get=content&action=view&id=127-71>

I en rapport från NUTEK (numer Tillväxtverket) om framtidens företagande resonerar författarna om den arbetskraftsreserv som finns i Sverige. Personer som står långt från arbetsmarknaden kan beskrivas genom dessa siffror:

Arbetskraftsreserv i Sverige, 2007

Antal personer	
4 000	hemlösa personer
5 000	interner, de flesta har inte en anställning när de frisläpps.
17 000	i missbruksbehandling, avsaknad av anställning efter behandling
25 000	unga personer som behöver stöd för att komma in på arbetsmarknaden
36 000	arbetslösa och registrerade på Arbetsförmedlingen under mer än ett år.
100 000	på sjukersättning under mer än ett år
130 000	har ekonomiskt bistånd under långa perioder
200 000	under 55 år med sjukpension under långa perioder, men de flesta skulle vilja ha en anpassad anställning

Grupperna ovan skulle kunna dra nytta av en intermediär arbetsmarknad för en kortare eller längre period.⁴

2. Organisation: ramverk och upphandling

Nationell nivå

Det finns ingen speciell lag eller reglering för sociala företag i Sverige, vilket skiljer sig från andra länder, till exempel Italien.⁵ Ett antal nationella initiativ har dock introducerats för att stimulera en tillväxt av sociala företag.

I slutet av år 2007 uttalade den svenska regeringen ett stöd till den sociala ekonomin och gav fyra myndigheter: Tillväxtverket, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och Socialstyrelsen i uppdrag att utveckla ett brett, sektorsövergripande program med förslag till aktiviteter för att stimulera uppstart och tillväxt av fler sociala företag.

Under år 2009, ingick Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan i ett projekt vid namn *RESA*. Syftet var att upphandla rehabilitering och annat stöd för personer med reducerad arbetsförmåga på grund av psykisk sjukdom. Målet var att sociala företag skulle bli involverade för att visa hur sociala företag kan skapa arbete för personer som står långt från arbetsmarknaden.

Arbetsförmedlingen, Tillväxtverket och Försäkringskassan i samarbete med Socialstyrelsen, Sveriges Kommuner och Landsting och Sociala Arbetskooperativens Intresseorganisation har skapat en hemsida: www.sofisam.se som är tänkt att fungera som en handbok för samarbete med sociala företag.

Regional nivå

Några svenska regioner är aktiva i det europeiska nätverket för social ekonomi (REVES) men bara en kommun (Värmdö) är engagerad från Stockholmsregionen.

I Stockholmsregionen finns en gemensam plattform "Föreningen Stockholms läns utvecklingspartnerskap för den sociala ekonomin" - SLUP. Plattformen skapades som ett resultat av ett samarbete mellan Coompanion, Länsbyggerrådet och Länsstyrelsen samt ett tjugotal andra organisationer. ESF-rådet bidrog med finansiellt stöd. Målet med SLUP är att organisera och utveckla en struktur för stöd till sociala ekonomin i länet genom partnerskap och nätverk med andra aktörer.⁶

⁴ NUTEK, *Framtidens företagande. Om socialt företagande och entreprenörskap*, 2007

⁵ Tillväxtverket, *Sociala företag behövs!* 2009

⁶ www.slup.se

Lokal nivå

Till Stockholms stad kommunfullmäktige inkom en motion⁷ om att inrätta en policy för den sociala ekonomin år 2008. Förslaget antogs inte eftersom fullmäktige menade att det är omöjligt att skapa en särskild policy för den sociala ekonomin, då speciellt riktat marknadsstöd enligt kommunallagen bara kan bli aktuellt vid exceptionella omständigheter (behov av att stimulera ekonomin) vilket aldrig är relevant i en stor stad som Stockholm. Det nya socialborgarrådet (sedan valet 2010) har uttalat sig positivt om stadens behov och möjligheter med den sociala ekonomin. Andra kommuner (Värmdö, Huddinge, Sigtuna och Botkyrka) i Stockholms län har integrerat strategier med syfte att stödja den sociala ekonomin.

Sveriges kommuner och Landsting (SKL) hävdar att en viktig förutsättning för fler sociala företag är en implementerad policy/strategi i kommunen. SKL menar att ett politiskt åtagande är grunden för ett samarbete på lokal och regional nivå mellan aktörer som kan främja en tillväxt i denna sektor.⁸

Alla intervjuade i framtagandet av denna rapport nämner⁹, Göteborgs program "Vägen ut" som en idealisk modell i landet. Vägen ut ägs av ett tjugotal kooperativmedlemmar som bidrar med hjälp som sociala företag ofta behöver: stöd i upphandling, bokföring, redovisning, marknadsföring etc.¹⁰ Ett ESF-projekt i Stockholm som kallas "LIVSVAL" försöker skapa en liknande struktur. LIVSVAL vill också skapa en samarbetsstruktur med det lokala näringslivet och starta mentorverksamhet.¹¹

Statistik

År 2007 fanns omkring 200 sociala företag i Sverige, och omkring 7 000 människor arbetade i dessa företag (antalet kan skifta beroende på den definition som används för sociala företag). I denna skrift används följande definition/förutsättning:

- återinvestera vinst
- stärka de anställda genom ägarskap
- oberoende från offentliga program
- länka entreprenörskap med individuella behov av arbete och service
- driva företaget med de anställda i centrum

I Stockholms län finns omkring 30 sociala företag som sysselsätter 1 500 personer.¹²

Organisationer

Coompanion - kooperativ utveckling Stockholms län är en ideell organisation som stödjer och koordinerar aktörer inom den sociala ekonomin. Coompanion finansieras till två tredjedelar regionalt av organisationer, offentlig sektor, konsultintäkter och EU-medel. Staten genom Tillväxtverket står för en tredjedel.¹³

SKOOPI "Sociala arbetskooperativs intresseorganisation" är en annan samarbetsorganisation med syfte att skapa ömsesidig lärande och stöd till arbetsintegrerande kooperativ. Omkring hälften av kooperativen i Sverige är medlemmar i SKOOPI.¹⁴

Mervärde

Sociala företag kan utmana föreställningen om personer med funktionshinder, långtidssjukskrivna eller arbetslösa som objekt för åtgärder. Det handlar om en självstärkande dimension som ger ett mervärde för en person som arbetar i ett socialt företag jämfört med ett offentligt aktiveringsprogram. Rollerna kan förändras och samarbetet blir mer jämställt jämfört med den traditionella brukarrollen inom andra program för arbetsträning.¹⁵ För en person som inte har möjlighet att ta

⁷ Motion 2008:34, Dnr: 339-1010/2008

⁸ Tillväxtverket, *Sociala företag behövs!*, 2009.

⁹ Se referenslistan: intervjuer

¹⁰ www.vagenutsidor.se/

¹¹ www.livsval.nu/index.php?nr=8

¹² Kossack Paula & Wallenkint Joakim, *Social ekonomi i Stockholms län, Kartläggning av företagen i Stockholms län*, 2007

¹³ www.coompanion.se

¹⁴ www.skoopi.coop/

¹⁵ ESF-ansökan: SATSA

sig in på arbetsmarknaden kan ett socialt företag bli ett sätt att inkluderas i samhället i enlighet med EU:s aktiva inkluderingsstrategi. I ett socialt företag är personen inte längre klient utan medarbetare som även kan vara anställd, delägare, medlem och /eller styrelseledamot. Effektiva sociala företag blandar vanliga anställda och entreprenörer med personer som är exkluderade från arbetsmarknaden.

Social innovation:

ESF-rådet har genom information och utlysningar av medel tagit initiativ till att uppmuntra start av sociala företag som en del av nya lösningar för grupper som står långt från arbetsmarknaden.

Nya trender

Som nämnts tidigare, har det funnits nationella och regionala initiativ för att främja bättre förutsättningar för sociala företag men lite har egentligen hänt i praktiken i de flesta kommuner inklusive Stockholm. Ett fåtal kommuner lägger ner mycket energi på att stödja den sociala ekonomin för att stimulera nya kooperativ att starta.

Det finns en trend att diskutera behovet av nya sociala företag och att utveckla informationskampanjer, seminarier och studiebesök med syfte att öka kunskapen kring den sociala ekonomins potential. Det finns också en trend av att försöka stimulera en utveckling mot fler sociala företag genom ESF-finansierade projekt, några exempel:

- "Kompetent social ekonomi" och "Kompetenta anordnare": Coompanion är projektägare och målet är att öka kunskapen om social ekonomi och öka kompetensen bland handledare, framförallt bland anställda i offentlig sektor.¹⁶
- "Trefas": är ett nationellt projekt (mer än 80 kommuner deltar varav Stockholm är en) som drivs av Arbetsförmedlingen. Syftet är att tillsammans med sociala ekonomin utveckla metoder och arbetsmodeller för Jobb- och utvecklingsgarantins tredje fas (program indelat i tre faser för personer som varit arbetslösa en längre tid, oftast mer än 300 dagar).
- "Social innovation Stockholm": Stockholms universitet driver projektet med syfte att skapa sociala entreprenörer och innovationer genom inkubatorer.¹⁷

Kvalitet

Ett socialt företag har både sociala och ekonomiska mål. Sociala mål kan vara svåra att följa upp men metoden "Social redovisning" är ett försök att mäta sociala mål.

En del sociala företag genomför "Social redovisning" för att planera, mäta och utvärdera de sociala mål som företaget satt upp. Social redovisning innehåller några huvudprinciper:

Deltagande: alla aktörer som är tätt länkade till organisationen ska vara representerade (personal, frivilliga, patienter, kunder, finansörer etc) och ha möjlighet att påverka planering och implementering av den sociala redovisningen.

Ur allas perspektiv: omfatta alla intressenters åsikter som kan inhämtas via enkäter, intervjuer, fokusgrupper, SWOT analyser och andra metoder.

Mångsidig: omfatta hela verksamheten med syfte och mål, aktiviteter och genomförande, interna system, strukturer, ägarskap och relationer med andra aktörer i samhället.

Lärande: hela processen är en hjälp till att förstå verksamheten och man ska kunna ta in erfarenheter från ett år till ett annat. Det är en lärandeprocess internt i organisationen men också med externa intressenter.

Verifierbar: implementering sker enligt förutbestämda kriterier och mål så att det är möjligt att verifiera på ett objektivt sätt av intern eller extern revision.

Öppen: regelbundet förse alla intressenter med resultat av redovisningen.¹⁸

¹⁶ http://coompanion.se/stockholm/kompetent_social_ekonomi/

¹⁷ www.esf.se

¹⁸ SLUP, *Social redovisning - till nytta och nöje för den sociala ekonomin*, 2005

En annan metod för ekonomisk uppföljning är "socioekonomiskt bokslut". Ett socioekonomiskt bokslut är en metod som utgår från nationalekonomiska teorier och utförs av en extern expert. Metoden tar hänsyn till kostnader relaterade till en person som lever i utanförskap jämfört med samhällskostnader för en person som är verksam i till exempel ett socialt företag. Följderna av ett liv i missbruk kan exempelvis vara kriminalitet, psykisk sjukdom, vårdbehov, fängelse etc. Fyra exempel på socioekonomiska bokslut i Sverige är: BASTA (se kapitel 4) och Vägen ut (Göteborg) som beräknades göra en samhällsvinst på omkring 1 000 000 SEK för varje person per år. För kooperativen KOS och Briggen handlade det om c:a 150 000 - 300 000 SEK per person och år.²⁰

Försäkringskassan har liten erfarenhet av att använda rehabilitering och aktivering för deras klienter i sociala företag. Socialstyrelsen och Sveriges kommuner och Landsting (SKL) har i uppdrag att utveckla ett system för öppna jämförelser av kvalitet, kostnader och effektivitet för tjänster inom vård och omsorg. I framtiden kan ett sådant system eller ett liknande komma att användas för att följa upp rehabilitering i sociala företag.²¹

Arbetsförmedlingen har fått uppdrag från regering och riksdag att erbjuda en större mångfald av utförare än tidigare. Även vissa kommuner upphandlar mer tjänster inom rehabilitering och arbetsträning från fler utförare. Det kan innebära en större efterfrågan på sociala kooperativ som erbjuder tjänster inom rehabiliteringsområdet. Därmed är det också viktigt för kooperativen att bli mer professionella. För att kunna få den här typen av uppdrag behöver fler anställda få bättre kunskap inom området. SKOOPI driver projekt för att utveckla certifiering, en form av kvalitetsgaranti som visar att det sociala företaget arbetar strukturerat och kan garantera god kvalitet. Projektet vill undersöka hur en certifiering kan implementeras, utveckla kriterier och förslag för hur och av vem certifieringen bör utföras. Detta treårsprojekt startade i juni 2010 och målet är att ha en arbetsmodell när projektet avslutas.²²

3. Utmaningar

Budget, kostnader

Startpunkten för alla organisationer som arbetar med och inom den sociala ekonomin är att affärsidén måste vara tillräckligt bra för att företaget ska kunna överleva på marknaden. Sociala företag som stimulerar integration på arbetsmarknaden i Sverige har normalt sett en tudelad struktur där en del är försäljning av rehabilitering/arbetsträning till kommuner, Arbetsförmedling och Försäkringskassa. Den andra delen erbjuder produkter och tjänster på en marknad som alla andra företag i form av exempelvis ett café, en second hand affär etc.

Via Arbetsförmedlingen kan man ansöka om "starta eget bidrag" för att starta ett företag, men det gäller inte för sociala företag. En annan aspekt som ett par av de intervjuade för denna rapport pekade ut som en avgörande faktor är att de personer som startar ett socialt företag borde kunna behålla sitt ekonomiska bistånd under en uppstartningsfas (till exempel under 6 månader). Det är inte möjligt idag.

Upphandlingsregler

I Sverige måste alla sociala tjänster från en extern utförare upphandlas. Förutom EU - direktiven²³ för upphandling finns Lagen om offentlig upphandling (LOU) i Sverige och Lagen om valfrihetssystem (LOV) som trädde i kraft 1 januari 2009. Valfrihetssystemet är ett alternativ till upphandling enligt LOU som kommunen själv kan välja att införa. Såväl privata företag som ideella organisationer kan ansöka om att bli godkända leverantörer. I Stockholms stad sker fyra ansökningsomgångar per år vilket innebär att LOV kan betraktas som ett flexiblare system än LOU där bidningstiderna ofta är långa.

²⁰ SKOOPI, *Fakta om Socialt företagande*, 2007

²¹ Tillväxtverket, *Sociala företag behövs!* 2009

²² www.skoopi.coop

²³ Directive 2004/18/EC och Directive 2004/17/EC

Alla leverantörer som ansökt om att vara med i ett valfrihetssystem och som uppfyller de fastställda kraven godkänns, varefter kontrakt tecknas.

I en upphandling är alla företag (oavsett företagsform) välkomna att delta. För staden är det viktigt att en blivande utförare har ekonomiska och tekniska förutsättningar att leverera tjänsten under hela avtalstiden vilket kan vara svårt för små företag och därmed oftast också sociala företag. Om staden skulle erbjuda särskilda fördelar för sociala företag skulle marknaden kunna reagera och begära överprövning av tilldelningsbeslutet.

Det finns dock kommuner som ställer sociala krav på leverantörer vid upphandlingar vilket kan gynna sociala företag. Botkyrka kommun hade exempelvis som krav vid upphandling (markskötsel) att leverantören skulle erbjuda två arbetslösa ungdomar trainee platser. En lokal företagarförening reagerade genom en kritisk tidningsartikel. Kommunen avser dock att fortsätta ställa den här typen av sociala krav då den finner det lämpligt. Det görs lite olika tolkningar och tillämpningar i olika kommuner.²⁴

Svårigheten för sociala företag att vinna offentliga upphandlingar är ett problem för sektorn. En chef inom Jobbtorg uttryckte önskemål om att kunna erbjuda arbetsträning inom sociala företag, (idag finns inte något socialt företag bland de upphandlade utförarna).

Societjänst- och Arbetsmarknadsförvaltningen genomförde nyligen en upphandling av utbildning för de sysselsättningsinsatser som finns inom ESF-projektet ALFA.²⁵ Coompanion med SKOOPI som underleverantör kommer arrangera informationsmöten och hålla i utbildningar för att möjliggöra för enheter inom staden som arbetar med rehabilitering och arbetsträning att knoppas av och drivas som sociala företag av brukarna själva. Två enheter har visat intresse för avknoppning.

Utmaningar i att bibehålla och kontrollera kvalitet

En utmaning som ett socialt företag (BASTA) påpekade själv är faran att bli för okritisk inom den sociala ekonomin. Det finns alltid anledning att vara självkritisk för att förbättra området. En fara kan då vara att ingen faktiskt har tillsyn över sociala företag. En annan utmaning är hur man ska bibehålla kvaliteten i en övergångsfas från att kanske ha fått visst stöd från den offentliga sektorn till att bli helt självständig.

4. Goda exempel

Framgångshistorier

Som tidigare nämnts är den sociala ekonomin ganska liten i Stockholm, men det finns två exempel på lyckade verksamheter, BASTA och Spånga Blå Band.

1. BASTA

Grunden i BASTA²⁶ är självstärkande ("empowerment"), man vill bidra till att en person kan börja agera och ta kontroll över sitt liv genom att stärka sitt självförtroende. Bakgrunden till BASTA var ett missnöje med den svenska missbruksvården. 1994, flyttade fem personer till en stor fastighet (54 hektar) utanför den lilla kommunen Nykvarn (45 minuter från Stockholm). Idén att starta ett arbetskooperativ för personer med missbruksproblem som målgrupp föddes 1989 när grundaren Alec Carlberg besökte sociala kooperativ i Emiliga Romagna, Italien. Det var överraskande för en svensk och se att många av kooperativen hade en hög andel tidigare missbrukare i ledande positioner. De saknade ofta en formell terapeutisk utbildning men använde istället deras egen erfarenhet från missbrukslivet och nyligen erhållen kompetens i att driva ett företag för rehabiliteringstjänster. Tanken är att rehabilitering genom entreprenörskap hjälper människor. Ett antal kooperativ har över tid växt fram som finansiellt framgångsrika företag. BASTA är en inspiration av italienska exempel, men inte en "italiensk kopia" utan en lokal produkt av många svenskar som sökt en alternativ väg bort från missbruket.

²⁴ Nyhetsblad, "Upphandlar Sverige", 2009-10-01

²⁵ <http://www.stockholm.se/Arbete/Arbete-och-sysselsattning-for-personer-med-funktionsnedsattning/Alfa-projektet/>

²⁶ www.basta.se

En grundförutsättning för att starta BASTA var ett politiskt stöd och ett välutvecklat nätverk. BASTA tog emot lån från ett antal kommuner som sedan betalades tillbaka vilket var en attraktiv överenskommelse för kommunerna. Idag har detta sociala företag en omsättning på 40 000 000 kr och 120 anställda. Halva delen av verksamheten är placeringar som kommuner gör för rehabilitering och den andra halvan säljer produkter och tjänster på den öppna marknaden.

BASTA erbjuder städning (kontor, industrier, hem) snickeriarbete, hunddagis, klottersanering, studiebesök/seminarier och hästridningsturer. BASTA är också delaktig i ett par EU projekt finansierade genom Grundtwig och Leonardo da Vinci fonder. Ett annat intressant projekt finansierat genom europeiska socialfonden är att undersöka möjligheterna till mikrolån vilket är ett ovanligt koncept i Sverige. Ett tecken på framgång för BASTA är att företaget som numera är ett aktiebolag ständigt expanderar.

2. Spånga Blå Band

Spånga Blå Band startade 1993 för att arbeta med introduktion av flyktingar. Stockholms stad anlätade olika utförare till flyktingintroduktionen. Därefter har olika projekt och initiativ följt inom arbetsmarknadsområdet. *Spånga Blå band* är en förening och ett socialt företag. *Blå band* är ursprungligen en nationell förening inom alkoholrörelsen som arbetat mot droger och grundades 1883. Idag är *Spånga Blå band* är en multikulturell förening som arbetar mot droger och rasism. Föreningen startade *Blå vägen* med arbetsmarknadsaktiviteter i form av ett socialt företag i tre områden: Spånga, Skärholmen och Nacka.

Blå band har tre övergripande mål med sin verksamhet:

- uppmuntra och motivera deltagarna att arbeta
- uppmuntra och motivera deltagarna att studera
- säkerställa att rehabilitering genomförs för deltagare med anställningshinder genom bedömningar av arbetsförmåga.

Spånga Blå Band arbetar med flera olika metoder för att nå tidigare nämnda mål:

- Självhjälp: hjälper deltagarna att ta makten över sina egna liv. Alla har sin egen coach (12 coacher arbetar inom Blå band) och handlingsplan.
- Personlig coaching
- Yrkesinriktad träning
- Work Portfolio
- Jobb Log: hjälp att söka jobb.
- Arbetsträning och erfarenheter på den egna arbetsplatsen eller extern träning om nödvändigt.

Målgruppen är arbetslösa personer som står långt från arbetsmarknaden och ofta har låg arbetsförmåga. En del finansiering är offentlig till exempel när placeringar för arbetsträning görs inom Blå band eller bidrag eller kommersiell verksamhet. Kommersiella aktiviteter inom Spånga Blå band är caféer, hunddagis, second handbutik, syateljé, skönhetscenter och städning.

Resultaten av placeringar för rehabilitering visar att omkring 40 procent av deltagarna kommer in på den reguljära arbetsmarknaden och omkring 10 procent börjar studera. 150 personer arbetar totalt sett inom Spånga Blå band

Enligt en SKL-rapport finns det två framgångsfaktorer för sociala företag: den mänskliga dimensionen "empowerment" som bygger på personlig lämplighet liksom glädjen att arbeta och samarbetet mellan kommun och statliga myndigheter för att skapa integrerade lösningar.²⁷

Hantering av utmaningar

Ett pilotprojekt vid namn SATSA finansierat av ESF i Stockholm försöker utveckla nya metoder för samverkan mellan sociala företag och olika aktörer i den offentliga sektorn. Den ideella föreningen "Föreningen Skyddsvärnet i Stockholm" är projektägare och Jobbtorg Stockholm tillsammans med en rad andra aktörer deltar. SATSA har förhoppningar om att starta fyra sociala företag. Projektägare

²⁷ Holmgren Anna, *Broar till egen försörjning Fem exempel från Göteborg, Malmö och Söderhamn*, SKL 2009

Nilla Helgesson lyfter fram den fantastiska möjligheten som ESF medel ger till att få chans att prova och stödja affärsidéer under en startperiod. Projektledaren säger att ett hinder för sociala företag kan vara att beslut för arbetssträningsplaceringar görs på alltför kort period. Ofta får brukaren en placering under bara tre månader, därefter kan tiden förlängas men för det sociala företaget och för individen själv blir det svårt att planera. Långsiktiga beslut skulle förenkla situationen för alla inblandade.²⁸

Den största utmaningen enligt vissa sociala företag är att etablera nya kunder. De lyckas erbjuda de tjänster de åtar sig men har svårt att hitta nya kunder. För många sociala företag är det svårt att gå in och vinna i offentliga upphandlingar eftersom de formella kraven är höga. Förenklade upphandlingsregler som möjliggör för kommuner att köpa tjänster från sociala ekonomin är något som sociala företag ser som önskvärt.

Ett sätt att hantera utmaningar skulle kunna vara genom så kallad "franchising". Ett exempel på social "franchising" i Sverige är hotellkedjan: LeMat (konceptet kommer ursprungligen från Italien). För tillfället finns ett Le Mat hotell i Göteborg och ett i Karlstad. I Stockholmsregionen förs en diskussion om att starta ett LeMat hotell i Stockholms och Värmdö kommun. Le Mat är en del av projektet SATSA och Coompanion Stockholms län är delägare i LeMat Sverige.²⁹

Sverige har ett kommunalt självstyre som ger kommuner en stor grad av självbestämmande. Kommunalt självstyre innebär att det ska finnas en grad av oberoende och inom vissa ramar en frihet att fatta beslut för kommuner. Enligt regelverket har kommuner beskattningsrätt av sina medborgare för att kunna utföra sina uppgifter som en del av det kommunala självstyret. Som en följd av den här ordningen kan den politiska inställningen inför exempelvis social ekonomi bli väldigt olik från en kommun till en annan.

Ett hinder som Malmö universitet framhåller i en rapport är avsaknad av politisk vilja och stöd liksom svårigheter i att få till en fungerande samverkan mellan myndigheter.³⁰

Främja/stödja social ekonomi för aktiv inkludering

En viktig och stor andel av de anställda i ett socialt företag är personer som idag har fått beviljad sysselsättning i kommunala aktiveringsinsatser såsom personer med psykiska funktionshinder. Få lämnar aktiveringsprogrammen för att gå vidare till den reguljära arbetsmarknaden. Utifrån det resonemanget kan sociala företag spela en viktig roll. Inledningsvis, en stig från bidrag till arbete, referenser och sedan kanske en sprängbräda till anställning. Om personen inte går vidare till anställning kan den sociala ekonomin ofta erbjuda relevanta arbeten för dem som behöver en anpassad arbetsmiljö menar Brusén på Socialstyrelsen.³¹

5. Framtida plan för att främja Aktiv inkludering

Som nämnts tidigare finns många nationella initiativ kring att öka kunskap och främja förutsättningar för fler sociala företag i Sverige. Anledningen till dessa initiativ är en stor tro på en kapacitet inom den här sektorn att främja aktiv inkludering för utsatta grupper.

Det är uppenbart att det finns en stark tro inom den sociala ekonomin om att vara en positiv lösning för utsatta grupper som har svårt att komma in på arbetsmarknaden men många menar att det finns ett behov av fler goda exempel i Sverige för att bli inspirerad. Nilla Helgesson (ESF-projektet SATSA) menade att tidpunkten är rätt nu. Sociala ekonomin står på den politiska agendan och det finns en trend i att "outsourca" som skapar möjligheter för sociala företag. Enligt Nilla Helgesson är det viktigt att ta tillfället i akt eftersom det skulle kunna vara ett avgörande steg mot en mer positiv miljö för sociala företag även lokalt.

²⁸ Intervju med Nilla Helgesson SATSA, Skyddsvärnet, 27:e september 2010.

²⁹ <http://www.lemat.se/>

³⁰ Rosenberg Christel, *Samverkan mellan kommunen och den sociala ekonomin kring socialt arbete*, 2008

³¹ <http://www.sofisam.se/?get=content&action=view&id=127-73>

Litteraturlista

Skriftliga källor

Coompanion, *Kooperativt företagande ökar mest Entreprenörer vill starta företag - tillsammans*, 2006
Holmgren Anna, *Broar till egen försörjning Fem exempel från Göteborg, Malmö och Söderhamn*, Sveriges Kommuner och Landsting, 2009
Kossack Paula & Wallenklint Joakim, *Social ekonomi I Stockholms län, Kartläggning av företagen i Stockholms län*, 2007
NUTEK, *Framtidens företagande. Om socialt företagande och entreprenörskap*, 2007
Rosenberg Christel, *Samverkan mellan kommunen och den sociala ekonomin kring socialt arbete*, 2008
SKOOPI, *Fakta om Socialt företagande*, 2007
SLUP, *Social redovisning - till nytta och nöje för den sociala ekonomin*, 2005
Tillväxtverket, *Sociala företag behövs!* 2009

Internet

www.basta.se
www.coompanion.se/stockholm
www.esf.se
www.lemat.se/
www.skooopi.coop/
www.livsval.nu
www.slup.se
www.sofisam.se
www.vagenutsidor.se

Uppgiftslämnare

Jan Forslund, Coompanion - kooperativ utveckling Stockholms län

Intervjuer

Brita Rönnqvist: Jobbtorg Farsta, Socialtjänst- och Arbetsmarknadsförvaltningen, Stockholms stad

Eva Elbaus: LIVSVAL ESF-projekt, Alma Folkhögskola

Isabelle Vas: Administrativa avdelningen, Socialtjänst- och Arbetsmarknadsförvaltningen, Stockholms stad

Karin Wallqvist: ALFA ESF-projekt, Socialtjänst- och Arbetsmarknadsförvaltningen, Stockholms stad

Lennart Vikström: Jobbtorg Farsta, Socialtjänst- och Arbetsmarknadsförvaltningen, Stockholms stad

Nilla Helgesson: Skyddsvärnet, ESF-projekt SATSA

Rebekka Dominique, ESF-projekt Livsval

Tomas Swenson: Administrativa avdelningen, Socialtjänst- och Arbetsmarknadsförvaltningen, Stockholms stad

Bilaga

Lista över sociala företag i Stockholms stad

Företagsnamn	Verksamhet	Målgrupp	Antal sysselsatta
Tjuvgods	Second hand butik, silversmide	F.d. interner	10
Rainbow-Sweden	Second hand butik, transport, boende	Paraplyorganisation för personer med missbruk och utanförskap	12
Hantverk, socialt arbetskooperativ	Bageri, Servicedisk (utskrifter kopiering etc.) Textil: syateljé och vävning.	Psykiatriska diagnoser	24
Kooperativ Inuti	Målningar, skulpturer, grafik, installationer	Kreativa konstnärer med funktionshinder	50
Steg för Steg	Servicedisk (distribution, mail, bokföring, konferenser, fakturor). Café, bibliotek, datakurser .	Personer med schizofreni och andra diagnoser	100
Kooperativ KOS	Kopiering, café, glasverkstad	Nedsatt arbetsförmåga av olika skäl	17
Spånga Blå band	Caféer, hunddagis, second hand butik, sy ateljé, skönhetscenter och städning.	Nedsatt arbetsförmåga av olika skäl	250
Kooperativ Danviksport	Café, arbetsträning: musik, teater, media	Nedsatt arbetsförmåga av olika skäl	25
Livstykets Kunskap & Design center	Hantverk textilier. Kurser i svenska och data.	Utländsk bakgrund	86
Xpandia Vision	Arbetsträning och motivationsarbete. Hushållsnära tjänster.	Utländsk bakgrund och ungdomar	5
Mellanmålet /Café Matlådan	Personalrestaurang Rehabilitering/arbetsträning	Psykiska problem och långtidsarbetslösa av olika skäl	50
Situation Stockholm	Produktion och försäljning av tidning. Rehabilitering/arbetsträning	Hemlösa	250